

I. ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΜΙΣΟΥΣ (HATE SPEECH)

Η ελεύθερη έκφραση απόψεων ή ιδεών, ακόμη και προσβλητικών, ενοχλητικών ή σοκαριστικών, αποτελεί θεμελιώδες γνώρισμα του δημοκρατικού πολιτεύματος και συνιστά τον πυρήνα του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης, το οποίο σε κάθε δημοκρατικό κράτος προστατεύεται.

Ωστόσο, η ρητορική μίσους και η δημόσια έκφραση ρατσιστικού ή ξενοφοβικού λόγου, μέσω του οποίου αμφισβητείται το δικαίωμα μιας ομάδας ανθρώπων να συμμετέχει ισότιμα στην κοινωνική ζωή εξαιτίας της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής ή άλλου γνωρίσματός της, καθώς και η προτροπή σε πράξεις βίας ή σε εκδηλώσεις μίσους εναντίον των μελών μιας τέτοιας ομάδας δεν προστατεύονται από την ελευθερία του λόγου, αλλά αντιθέτως απαγορεύονται και τιμωρούνται.

Η έννοια «ρητορική μίσους» δεν περιορίζεται μόνο σε μορφές του γραπτού ή του προφορικού λόγου, αλλά μπορεί να και συμπεριλαμβάνει εικόνες, είδωλα, ηλεκτρονικά ή άλλα παιχνίδια καθώς και άλλες ενέργειες που αποσκοπούν στην έκφραση ή διάδοση κάποιου μηνύματος.

Η στάθμιση μεταξύ της ρητορικής μίσους και της ελευθερίας της έκφρασης είναι ένα πεδίο διαρκούς και δύσκολου προβληματισμού. Αυτό που διαφοροποιεί το πρώτο από το δεύτερο είναι, ιδίως, η υποκίνηση σε πράξεις βίας ή η άμεση στοχοποίηση ατόμων ή κοινωνικών ομάδων λόγω ενός ιδιαίτερου κοινωνικού, σωματικού ή πνευματικού χαρακτηριστικού τους.

II. ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ ΜΙΣΟΥΣ:

Ρατσισμός:

■ Η κοινωνική πρακτική ή και το πολιτικό σύστημα, που, αναπαράγοντας στερεότυπα και προκαταλήψεις και χρησιμοποιώντας τη δύναμη ή την εξουσία, υποστηρίζουν την ανωτερότητα και προωθούν την επικυριαρχία συγκεκριμένης ομάδας προσώπων έναντι άλλων ομάδων.

■ Είναι ένα πλέγμα αντιλήψεων, στάσεων, συμπεριφορών ή/και θεσμικών δομών που εξαναγκάζει ορισμένους ανθρώπους σε υποτελή διαβίωση, κι αυτό επειδή ανήκουν σε μια διακριτή ομάδα ανθρώπων. Ως δικαιολογία για τις διακρίσεις χρησιμοποιείται η διαφορετικότητα της ομάδας, στην οποία προσάπτεται συνήθως μια υποτιθέμενη κατωτερότητα ή επικινδυνότητα.

■ Γενικά, η κατάληξη –ισμός (-ism), π.χ. ρατσισμός, σεξισμός, εθνικισμός, αναφέρεται στη χρήση κοινωνικής δύναμης για τη συστηματική άρνηση σε ανθρώπους της πρόσβασης σε πόρους, δικαιώματα, σεβασμό και αντιπροσώπευση στη βάση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους. Βασίζεται στην εσφαλμένη πεποίθηση ότι μια ομάδα ανθρώπων είναι ανώτερη σε σχέση με άλλες.

■ Ο ρατσισμός θεωρείται ως ένα διαρκώς εξελισσόμενο φαινόμενο, οπότε πρέπει να υπάρχει συνεχής εγρήγορση σε σχέση με τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των διάφορων μορφών που λαμβάνει.

■ Συνιστά μια ιδιαίτερα σοβαρή προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γι αυτό, αφενός, τα κράτη έχουν συγκεκριμένες νομικές υποχρεώσεις για την πρόληψη και καταπολέμησή του, και, αφετέρου, οι πολίτες υπέχουν ποινικής ευθύνης όταν τον εκδηλώνουν, μέσω του ρατσιστικού λόγου ή ρατσιστικής βίας.

■ Η καταπολέμηση του ρατσισμού συνίσταται στην αποτροπή βίας, διακρίσεων και προκαταλήψεων που βιώνονται από πρόσωπα ή ομάδες προσώπων εξαιτίας κάποιων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους και στην αποτελεσματική διερεύνηση και τιμωρία όλων των συναφών ποινικών αδικημάτων.

Σοβινισμός:

■ Ο τυφλός εθνικισμός που χαρακτηρίζεται από τη φανατική εξύμνηση κάθε εθνικού στοιχείου και την ισοπεδωτική περιφρόνηση και απόρριψη των στοιχείων άλλων λαών.

Μισαλλοδοξία:

■ Το μίσος και η έλλειψη ανεκτικότητας και σεβασμού στις διαφορετικές συμπεριφορές, αντιλήψεις ή ιδέες.

Προκατάληψη:

■ Η δυσμενής προδιάθεση απέναντι σε πρόσωπο ή ομάδα προσώπων, που βασίζεται σε αυθαίρετες γενικεύσεις και στερεότυπες πεποιθήσεις.

Στερεότυπα:

■ Κάθε συλλογική διογκωμένη αντίληψη, εικόνα ή διαστρεβλωμένη αλήθεια σχετικά με ένα πρόσωπο ή ομάδα προσώπων, συνήθως σε σχέση με τις αντιλήψεις ή τις συμπεριφορές τους.

■ Κάθε γενίκευση η οποία επιτρέπει ελάχιστες ή και καθόλου ατομικές διαφοροποιήσεις ή κοινωνική επαλήθευση.

III. ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΚΦΑΝΣΕΙΣ ΜΙΣΟΥΣ ΚΑΙ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

Ξενοφοβία:

■ Το αίσθημα παράλογου ή και νοσηρού φόβου, αποστροφής ή αντιπάθειας προς τους ξένους, που έχει την πηγή της σε προκαταλήψεις ή κοινωνικά κατασκευασμένες εικόνες και αντιλήψεις και όχι σε ορθολογικά και αντικειμενικά δεδομένα.

■ Στρέφεται κυρίως εναντίον των μεταναστών, των προσφύγων και αιτητών ασύλου και των μελών μειονοτήτων.

■ Μετανάστης είναι το πρόσωπο που εγκαταλείπει με τη θέλησή του την πατρίδα του, για να εγκατασταθεί επί μεγάλο χρονικό διάστημα σε άλλη χώρα. Η πιο συνήθης κατηγορία είναι οι οικονομικοί μετανάστες, που ξενιτεύονται για οικονομικούς/εργασιακούς λόγους, καθώς και οι περιβαλλοντικοί μετανάστες, οι οποίοι εγκαταλείπουν την πατρίδα τους μετά από μεγάλες περιβαλλοντικές καταστροφές.

■ Πρόσφυγας είναι κάθε πρόσωπο που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων και εξαιτίας αυτού του φόβου αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία αυτής της χώρας. Αιτητής ασύλου είναι κάθε πρόσωπο το οποίο αναμένει να εξεταστεί το αίτημά του να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας.

■ Μειονότητα είναι η ομάδα ανθρώπων που κατοικούν στο έδαφος ενός κράτους και διατηρούν μακροχρόνιους, ισχυρούς και διαρκείς δεσμούς με αυτό το κράτος, παρουσιάζουν όμως ξεχωριστά εθνικά ή εθνοτικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά ή γλωσσικά χαρακτηριστικά, που απαρτίζουν την κοινή τους ταυτότητα, την οποία και επιθυμούν να διατηρήσουν.

Αντισημιτισμός:

■ Η εκθρόνιση κατά των Εβραίων και των Εβραϊκών κοινοτήτων, η οποία εκπηγάζει ή ενισχύεται από θεωρίες περί της ύπαρξης συνωμοσιών των Εβραίων για οικονομική και πολιτική επικράτησή τους στον κόσμο. Η εκθρόνιση αυτή υπήρξε ευρέως διαδιδόμενη στην ευρωπαϊκή ιστορία, με αποκορύφωμά της το Ολοκαύτωμα.

Ρομαφοβία:

■ Η εκθρόνιση προς τους Ρομά, βάσει θεωριών ή στερεοτύπων για τη «βιολογική τους κατωτερότητα» ή επικινδυνότητα. Ιστορικά, οι Ρομά υπήρξαν νομάδες, μετακινούμενοι από ένα μέρος σε άλλο, κυρίως ως γανωματές, τεχνίτες, μουσικοί και έμποροι, οι οποίοι μιλούσαν τη δική τους γλώσσα. Κατά τη διάρκεια της ιστορίας τους, έχουν υποστεί δουλεία, εξαναγκαστικές μετακινήσεις, υποχρεωτική στέρωση ή αφαίρεση των παιδιών τους, εγκλεισμό σε ψυχιατρικά ιδρύματα, απαγόρευση της γλώσσας τους, οικιστικό και κοινωνικό διαχωρισμό.

Ισλαμοφοβία:

■ Η περιφρόνηση ή η εκθρόνιση εν γένει εναντίον του Ισλάμ ή και των Μουσουλμάνων. Είναι σχετικά πρόσφατος όρος (από το 1980), ενώ η ύπαρξή του αυξήθηκε σημαντικά στο δυτικό κόσμο μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Περιλαμβάνει την αντίληψη ότι το Ισλάμ δεν έχει κοινές αξίες με άλλες θρησκείες ή πολιτισμούς και συνιστά μια βίαιη πολιτική ιδεολογία.

Ομοφοβία:

■ Ομοφοβία είναι ο φόβος, η αποστροφή, ή οι διακρίσεις κατά της ομοφυλοφιλίας ή σε βάρος των ομοφυλόφιλων. Η ομοφοβία μπορεί να περιλαμβάνει ακόμη μίσος, εκθρόνιση ή αποδοκιμασία των ομοφυλόφιλων ανθρώπων, της ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς, που οδηγεί στην εκδήλωση μισαλλοδοξίας. Συχνά φτάνει ως το σημείο να εκδηλώνεται πολύ επικίνδυνα, όπως μέσω λεκτικής βίας και με ομοφοβικά εγκλήματα μίσους όπως επιθέσεις, ξυλοδαρμούς, ακόμη και φόνους.

■ Η 17η Μαΐου έχει καθιερωθεί ως διεθνής ημέρα κατά της ομοφοβίας. Ο λόγος που επιλέχθηκε η συγκεκριμένη ημερομηνία, οφείλεται στο γεγονός ότι στις 17 Μαΐου 1990, η ομοφυλοφιλία έπαψε να θεωρείται ασθένεια από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας

Τρανσφοβία:

■ Η αποστροφή, εκθρόνιση ή διακρίσεις προς τα άτομα τα οποία εκφράζουν άλλη ταυτότητα φύλου από εκείνην που τους αποδόθηκε κατά τη γέννησή τους, μέσω π.χ. της ενδυμασίας, της χρήσης καλλυντικών, της ορμονοθεραπείας ή της επέμβασης επαναπροσδιορισμού φύλου.

Άλλες ομάδες προσώπων που υφίστανται ρατσισμό και διακρίσεις:

- Οι γυναίκες,
- Τα άτομα με αναπηρία,
- Τα άτομα με διαφορετικό χρώμα,
- Τα άτομα που δεν ανήκουν στην επικρατούσα θρησκεία,
- Τα άτομα με διαφορετικές πολιτικές ή ιδεολογικές πεποιθήσεις,
- Τα άτομα με διαφορετικό τρόπο ζωής.

IV. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟΥ ΜΙΣΟΥΣ

Διακρίσεις:

■ Είναι κάθε διάκριση, αποκλεισμός, περιορισμός ή προτίμηση που βασίζεται σε ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ενός προσώπου ή ομάδας προσώπων και έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα να εκμηδενίζει ή να εμποδίζει την ισότιμη αναγνώριση, απόλαυση ή άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό ή κάθε άλλο πεδίο της δημόσιας ζωής.

■ Η διάκριση μπορεί να εκδηλώνεται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο. Η άμεση διάκριση προσδιορίζεται από την πρόθεση για άσκηση διακριτικής μεταχείρισης μεταξύ δύο ομάδων προσώπων, ενώ έμμεση διάκριση υπάρχει όταν το αποτέλεσμα μιας θεωρητικά ουδέτερης διάταξης, κριτηρίου ή πρακτικής είναι η διακριτική μεταχείριση ενός προσώπου ή ομάδας.

■ Ως διάκριση νοείται και η παρενόχληση, ο εκφοβισμός ή κάθε άλλη προσβλητική ενέργεια (bullying), η οποία εκδηλώνεται με ανεπιθύμητη συμπεριφορά που σχετίζεται με έναν ή περισσότερους λόγους φυλετικής ή εθνικής/εθνοτικής καταγωγής, φύλου, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού-γενετήσιου προσανατολισμού, και είχε ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εκθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Ο εκφοβισμός, η παρενόχληση ή ακόμη και η βία μπορούν να πάρουν σωματική, λεκτική, ψυχολογική και κοινωνική μορφή, ενώ υπάρχει και ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός, μέσα από τη χρήση νέων τεχνολογιών (cyberbullying).

■ Δεν συνιστούν διάκριση τα ειδικά θετικά μέτρα υπέρ μιας από τις ομάδες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα οποία προβλέφθηκαν με σκοπό την πρόληψη ή την άρση των ανισοτήτων που εμφανίζονται στην πράξη και την εξασφάλιση ουσιαστικής ισότητας.

Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

■ Ανθρώπινα δικαιώματα είναι ο σεβασμός, τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που πρέπει να απολαμβάνει κάθε άνθρωπος, από μόνη την ιδιότητά του ως ανθρώπου.

■ Τα ανθρωπίνα δικαιώματα αντιστοιχούν σε υποχρεώσεις του κράτους, όχι μόνο για να απέχει από οποιαδήποτε προσβολή τους, αλλά και για να λαμβάνει θετικά μέτρα, ώστε να προστατεύει και να υλοποιεί τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων.

Κοινωνικός αποκλεισμός:

■ Η παρεμπόδιση πρόσβασης σε κοινωνικά δικαιώματα, αγαθά ή υπηρεσίες όπως π.χ. στην εργασία, την εκπαίδευσης ή την ιατροφαρμακευτική φροντίδα, η έλλειψη των οποίων οδηγεί συνήθως στην οικονομική ανέχεια και στην περιθωριοποίηση.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα εκδήλωσης ακραίου ρατσισμού και ρατσιστικού μίσους, που έχουν αναγνωριστεί ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας:

Γενοκτονία / Εθνοκάθαρση:

■ Γενοκτονία είναι η διάπραξη συγκεκριμένων πράξεων με την πρόθεση καταστροφής/αφανισμού, εν όλω ή εν μέρει, μιας εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας ως τέτοιας.

■ Εθνοκάθαρση είναι η προσπάθεια δημιουργίας εθνικά ομοιογενών περιοχών, μέσω βίαιου εκτοπισμού/εκδίωξης ή και μαζικής εξόντωσης πληθυσμών που ανήκουν σε ιδιαίτερες εθνικές κλη ομάδες.

■ Ενδεικτικές περιπτώσεις γενοκτονιών και εθνοκαθάρσεων, είναι το ολοκαύτωμα (βλ. παρακάτω), η γενοκτονία των Αρμενίων στην Τουρκία (1915-1918), η εξόντωση των Τούτσι στον εμφύλιο πόλεμο της Ρουάντα (1994) και η σφαγή όλων των μουσουλμάνων αντρών και αγοριών της Σρεμπρένιτσα στον πόλεμο της Βοσνίας (1995).

Ολοκαύτωμα:

■ Η συστηματική, προγραμματική και κρατική πολιτική πρακτική διώξεων και εξόντωσης περίπου έξι εκατομμυρίων Εβραίων από το ναζιστικό καθεστώς και τους συνεργάτες του, για το μόνο λόγο ότι τα πρόσωπα αυτά ήταν Εβραίοι. Κατά τη διάρκεια του Ολοκαυτώματος, οι ναζί στράφηκαν και εναντίον άλλων πληθυσμιακών ομάδων που θεωρούσαν «φυλετικά/βιολογικά» κατώτερες, όπως τους Ρομά και τα άτομα με αναπηρίες, ενώ άλλες ομάδες υπέστησαν διώξεις εξαιτίας των πολιτικών ή θρησκευτικών τους φρονημάτων ή του σεξουαλικού τους προσανατολισμού.

Απαρτχάιντ:

■ Η πολιτική φυλετικού διαχωρισμού που εφάρμοσε από το 1948 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90 η κυβέρνηση της Νότιας Αφρικής. Βάσει τούτης, ο πληθυσμός της χώρας χωρίστηκε σε φυλετικές κατηγορίες και οριοθετήθηκαν συγκεκριμένες περιοχές διαβίωσης για την κάθε φυλή, κάτι που οδήγησε σε βίαιες μετοικήσεις, ενώ το 1970 καταργήθηκε η πολιτική εκπροσώπηση όσων δεν ήταν λευκοί και έγινε περιορισμός τους σε απομονωμένες «νησίδες γής». Παράλληλα, διακρίσεις υπήρχαν σε όλους τους τομείς δημοσίων παροχών και υπηρεσιών.

Στη ρητορική μίσους εμπίπτει και δημόσια άρνηση ή δικαιολόγηση των πιο πάνω.

V. ΕΞΟΡΚΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΙΣΟΣ

■ Μέσω της προώθησης των αρχών της κατανόησης, της ανεκτικότητας, της φιλίας και της ειρηνικής συμβίωσης μεταξύ όλων των μελών και των ομάδων της κοινωνίας, μέσα σε ένα ασφαλές, θετικό και υποστηρικτικό περιβάλλον.

■ Με την έκφραση από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας ή από τα πρόσωπα που ασκούν ρητορική στη δημόσια σφαίρα ενός θετικού, εποικοδομητικού και δημιουργικού λόγου που, όχι μόνο θα αποφεύγει την αναπαραγωγή και διαιώνιση στερεοτύπων και προκαταλήψεων, αλλά και θα συμβάλλει ενεργά στην εμπέδωση ενός κλίματος νηφαλιότητας, σεβασμού και κοινωνικής ειρήνης.

■ Με τη διευκόλυνση του ελεύθερου και ανοικτού διαλόγου, τη διάδοση των αξιών του σεβασμού και της ανεκτικότητας και την επισήμανση των κινδύνων της ανοχής ή της αδιαφορίας έναντι της ανάδειξης ρατσιστικών ομάδων ή ιδεολογιών.

■ Με την προαγωγή των αξιών της διαφορετικότητας, η οποία στηρίζεται στην αποδοχή και στο σεβασμό όλων των προσώπων, και του πλουραλισμού, ο οποίος συνίσταται στην αναγνώριση, προώθηση και προστασία κάθε ετερομορφίας και στην ειρηνική συμβίωση όλων των μελών της κοινωνίας.

Χρήσιμα τηλέφωνα για υποβολή καταγγελιών ή λήψη σχετικών πληροφοριών:

Υπηρεσίες

- Γραφείο Επιτρόπου Διοικήσεως – Αρχή Κατά των Διακρίσεων: 22 405500
- Οργάνωση για θέματα ΛΟΑΤ «Acceprt» -99812343
- Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας- 22406709
- Επίτροπος Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού- 22 873 200
- Υπουργείο Παιδείας – Παρατηρητήριο για τη Βία στο Σχολείο- 22806309
- ΚΙΣΑ - Κίνηση για Ισότητα, Στήριξη, Αντιρατσισμό- 22878181
- Αστυνομία- Γραφείο Καταπολέμησης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος- 22 808082
- Αστυνομία – Γραφείο Βίας στην Οικογένεια- 22 808731

Ανοικτές Τηλεφωνικές Γραμμές Στήριξης και Συμβουλευτικής

- 1410 Γραμμή Επικοινωνίας Στήριξης και Συμβουλευτικής του Οργανισμού Νεολαίας
- 1440 Γραμμή για την Βία του Συνδέσμου Καταπολέμησης της Βίας στην Οικογένεια.
- 1456 Ανοικτή Τηλεφωνική Γραμμή του Κέντρου Συμβουλευτικής Εφήβων και Οικογένειας «Περσέας»
- 1455 Γραμμή Άμεσης Βοήθειας, Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού
- 70000 116 Γραμμή Βοήθειας του Εθνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου στην Κύπρο
- 116 111 Ευρωπαϊκή Γραμμή Στήριξης Παιδιών και Εφήβων

Ο βασικός Νόμος που τιμωρεί τέτοιες πράξεις είναι ο Νόμος για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω ποινικ. ή δικαίου (Ν.134(Ι)/2011). Σχετικά ποινικά αδικήματα, ωστόσο, περιλαμβάνονται και στον Ποινικό Κώδικα (Κεφ. 154), καθώς και σε άλλες νομοθεσίες, όπως το Νόμο περί Καταπολέμησης του Ρατσισμού και Ορισμένων Άλλων Διακρίσεων (Επίτροπος) Νόμο Ν. 142(ι)/2004).

Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου

Λευκωσία (Κεντρικά Γραφεία)
Ευγενίας & Αντωνίου Θεοδότου 6
Περιοχή Αγοράς Αγίου Αντωνίου 1060
2150 Λευκωσία - Κύπρος
Τηλ.: 00357-22402600/2
www.youthboard.org.cy

Αρχή κατά του Ρατσισμού και των Διακρίσεων Γραφείο Επιτρόπου Διοικήσεως

Διεύθυνση: Era House, Διαγόρου 2,
1097 Λευκωσία-Κύπρος
Τηλ. 00357-22 405500
www.no-discrimination.gov.cy

ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΚΙ ΕΞΟΡΚΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΙΣΟΣ

COVER

design by mkouroufotis